

УДК 342.553

**ОСКАРЖЕННЯ В СУДІ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ
ЯК ОДНА ІЗ ГАРАНТІЙ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Валерій ВЕЛИЧКО

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого (Харків)

<https://orcid.org/0000-0002-5540-5545>**Дмитро КОВАЛЕНКО**

аспірант

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого (Харків)

<https://orcid.org/0009-0001-3027-7030>

Наукова стаття присвячена особливостям оскарження в суді органами місцевого самоврядування нормативно-правових актів органів державної виконавчої влади, які обмежують право територіальної громади на самоврядування. Наголошено, що судовий захист прав місцевого самоврядування є однією з гарантій місцевого самоврядування в Україні. Досліджено праці науковців, присвячені правовому статусу органів місцевого самоврядування та особливостям адміністративного судочинства.

Запропоновано розглядати гарантії місцевого самоврядування як забезпечені державою можливості для самостійного вирішення територіальною громадою проблем місцевого значення. Стверджено, що однією з гарантій місцевого самоврядування є право на судовий захист повноважень органів місцевого самоврядування від незаконного втручання з боку органів державної влади.

Проаналізовано повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної влади щодо вирі-

UDC 342.553

**APPEAL OF REGULATORY AND
LEGAL ACTS IN COURT AS ONE OF
THE GUARANTEES OF LOCAL
SELF-GOVERNMENT**

Velychko, Valeriy

PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department

Yaroslav Mudryi National Law University
(Kharkiv)

Kovalenko, Dmytro

Graduate Student

Yaroslav Mudryi National Law University
(Kharkiv)

The paper is devoted to the specifics of appeals in court by local self-government bodies to normative legal acts of state executive bodies that limit the right of a territorial community to self-governance. It is emphasized that judicial protection of local self-government rights is one of the guarantees of local self-government in Ukraine. The works of scientists devoted to the legal status of local self-government bodies and the peculiarities of administrative proceedings are studied.

It is proposed to consider the guarantees of local self-government as opportunities for the territorial community provided by the state to solve problems of local importance independently. It is claimed that one of the local self-government guarantees is the right to judicial protection of the powers of local self-government bodies against illegal interference by state authorities.

The authority of local self-government bodies and local state authorities to solve the problems of the social, economic, and cultural life of territorial communities is analyzed. The legislative norms regulating

шення проблем соціально-економічного, культурного життя територіальних громад. Вивчено норми законодавства, що регулюють взаємодію органів місцевого самоврядування та органів місцевої державної влади. Зроблено висновок, що підзаконні акти місцевих адміністрацій, які обмежують права органів самоврядування, підлягають оскарженню в суді.

Вивчено особливості адміністративного судочинства у справах про оскарження нормативно-правових актів органів державної влади. Проаналізовано правову основу для оскарження у суді підзаконних актів місцевих державних адміністрацій, зокрема положення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Кодексу адміністративного судочинства України. Наголошено, що судовий процес повинен відбуватися за нормами адміністративного судочинства з урахуванням особливостей, передбачених ст. 264 КАС України.

Сформульовано рекомендації для складання позову у цій категорії адміністративних справ. Розроблено пропозиції для вдосконалення правового регулювання порядку оскарження підзаконних актів органів державної виконавчої влади, які обмежують права місцевого самоврядування.

Ключові слова: місцеве самоврядування, підзаконний акт, оскарження, державна влада, гарантія

the interaction of local self-government bodies and local state authorities are studied. It is concluded that by-laws of local administrations, which limit the rights of self-government bodies, are subject to appeal in court.

Peculiarities of administrative proceedings in cases of contestation of regulatory legal acts of state authorities are studied. The legal basis for challenging by-laws of local state administrations in court is the provisions of the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" and the Code of Administrative Procedure of Ukraine. The judicial process must take place according to the norms of administrative proceedings, taking into account the features provided for in Article 264 CAS of Ukraine.

Recommendations for filing a lawsuit in this category of administrative cases are formulated. Proposals are developed to improve the legal regulation of the procedure for appealing by-laws of state executive bodies that limit the rights of local self-government.

Keywords: local self-government, by-law, appeal, state power, guarantee

Права і повноваження органів місцевого самоврядування повинні бути не лише задекларовані, але й гарантовані від незаконного втручання. Обласні і районні ради, міські і сільські голови не повинні зазнавати протиправного втручання у свою діяльність з боку місцевих органів державної влади. Одним із засобів захисту від незаконного впливу на діяльність органів місцевого самоврядування є судове оскарження рішень органів державної влади, які обмежують права місцевого самоврядування. Можливість звернення до суду є однією з гарантій місцевого самоврядування. Саме тому дослідження судових спорів за участю органів місцевого самоврядування є актуальним.

Проблеми правового регулювання повноважень органів місцевого самоврядування достатньо часто стають предметом наукових досліджень у галузі адміністративного права. Вивченню гарантій прав місцевого самоврядування присвятили свої праці О. А. Попрошаєва, Г. Г. Абасов, О. О. Фролов, М. М. Юрченко, А. С. Мазуренко, О. В. Батанов. Наведені праці є корисними для розуміння сутності і видів гарантій місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування став предметом дослідження В. І. Семків та Р. І. Карнаевич. Особливості адміністративного судочинства у справах про оскарження нормативно-правових актів органів влади вивчали О. В. Цельєв, Я. О. Берназюк, а також Л. Є. Букіна. Наукові праці

вказаних дослідників, а також законодавчі акти склали джерельну базу для вивчення проблеми.

Метою статті є дослідження особливостей оскарження у суді нормативно-правових актів місцевих органів державної влади, які обмежують права місцевого самоврядування.

Сьогодні органи місцевого самоврядування в усьому світі відіграють ключову роль у сприянні розвитку та підвищенні рівня життя [1, с. 1]. Україна, як і більшість країн, що розвиваються, незважаючи на воєнний стан і тимчасову окупацію окремих територій, поступово продовжує процес децентралізації. Цей процес поєднує в собі політичні, адміністративні, фінансові та організаційно-правові аспекти [2, с. 1].

Право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення у межах Законів України передбачене у ст. 140 Конституції України [3]. Організаційно-правова, матеріально-фінансова основа та гарантії місцевого самоврядування регулюються Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2]. Необхідно врахувати, що внаслідок муніципальної реформи територіальні громади в Україні були об'єднані. О. А. Попрошаєва визначає об'єднану територіальну громаду як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Вказана громада є добровільним об'єднанням громад, сіл, селищ і міст, яке є первинною одиницею в системі адміністративно-територіального устрою, та спроможне самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення [5, с. 104]. Дійсно, територіальна громада на підставі конституційних і законодавчих норм створює органи місцевого самоврядування для самостійного вирішення місцевих економічних, соціальних і культурних проблем. Водночас органи місцевого самоврядування повинні мати належні правові гарантії своєї діяльності.

Гарантії місцевого самоврядування передбачені у розділі IV Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зокрема у ст.ст. 71–73 вказаного Закону України обмежено право на втручання органів державної влади в законну діяльність органів самоврядування, передбачено можливість судового захисту права територіальної громади на самоврядування. Також законодавство встановлює підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій обласним і районним радам, обов'язковість актів і законних вимог посадових осіб органів місцевого самоврядування [4]. Отже, серед переліку законодавчих гарантій місцевого самоврядування встановлено можливість судового оскарження підзаконних актів органів державної влади, які обмежують права місцевого самоврядування. Водночас Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» не містить визначення поняття гарантій місцевого самоврядування.

Науковці у галузі права виокремлювали різні види гарантій місцевого самоврядування та пробували дати визначення цьому терміну. Г. Г. Абасов визначає гарантії прав місцевого самоврядування як необхідну для набуття, володіння, користування та розпорядження муніципальними правами та свободами систему взаємопов'язаних умов, способів, засобів, механізмів їх забезпечення та реалізації у діяльності територіальних громад, за допомогою якої забезпечується безперешкодне та ефективне здійснення прав місцевого самоврядування щодо вирішення питань місцевого значення [6, с. 85]. На нашу думку, наведене визначення дуже переважане прикметниками і дієприслівниковими зворотами, що робить його важким для розуміння. Дослідники Ю. Д. Казанчев та О. М. Писарев стверджують, що гарантії місцевого самоврядування полягають в утворенні та існуванні правових, організаційних і матеріально-фінансових умов для діяльності органів місцевого самоврядування [7, с. 125]. Наведене визначення достатньо чітко відображає сутність гарантій місцевого самоврядування. Привертає увагу, що автор називає правові, організаційні та матеріально-фінансові гарантії місцевого самоврядування. О. О. Фролов пропонує розуміти гарантування місцевого самоврядування як систему умов і засобів, які забезпечують процес реалізації права на місцеве самоврядування територіальним громадам, а також захист прав на місцеве самоврядування [8, с. 168]. На підставі наведених визначень можна запропонувати власне розуміння терміну «гарантії місцевого самоврядування» як забезпечені державою можливості для самостійного вирішення територіальною громадою проблем місцевого значення.

Серед різновидів гарантій місцевого самоврядування М. М. Юрченко та А. С. Мазуренко називають інформаційні, нормотворчі, організаційні, кадрові, матеріально-технічні та бюджетно-фінансові гарантії. Особливе місце в системі гарантій місцевого самоврядування, на думку дослідників, займають гарантії прав захисту місцевого самоврядування. Зокрема, право на звернення до суду для захисту прав територіальної громади [9, с. 20]. Отже, науковці відзначають важливість судового захисту прав місцевого самоврядування.

О. В. Батанов відрізняє економічні, соціальні, ідеологічні та юридичні гарантії місцевого самоврядування. На думку дослідника, юридичні гарантії полягають у створенні правової бази місцевого самоврядування, праві органів місцевого самоврядування видавати обов'язкові для виконання нормативно-правові акти, а також у праві оскаржувати підзаконні акти органів державної влади, які обмежують права територіальної громади [10, с. 155].

Звернемо увагу на судовий захист прав територіальної громади як один із різновидів гарантій місцевого самоврядування. В. І. Семків та Р. І. Карнасевиц відзначають, що органи місцевого самоврядування можуть захищати у суді право територіальних громад на самоврядування, суб'єктивні права і свободи людини та громадянина [11, с. 28]. Враховуючи наведені думки науковців, можна стверджувати, що право органів місцевого самоврядування оскаржувати в суді підзаконні акти органів державної влади є однією з гарантій місцевого самоврядування.

Варто дослідити законодавчу основу для судового захисту прав місцевого самоврядування. Згідно зі ст. 145 Конституції України права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку [3]. Наведена норма набула деталізації у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відповідно до ч. 4 ст. 71 вказаного Закону України органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування [4]. Отже, обласні, районні, міські або сільські ради, міські або сільські голови можуть оскаржити підзаконні акти обласних і районних державних адміністрацій, підприємств, установ і закладів, які обмежують права місцевого самоврядування, передбачені законодавством. Окрім того, міська або сільська рада може оскаржити рішення обласної ради, яке обмежує її повноваження.

Слід звернути увагу на схожість повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної влади. Наприклад, згідно зі

ст.ст. 27–40 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконавчі органи сільських і міських рад мають повноваження у сферах соціально-економічного, культурного розвитку, житлово-комунального господарства, транспорту і зв'язку, будівництва, соціального захисту населення, освіти та охорони здоров'я [4]. Водночас відповідно до ст.ст. 17–27 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» названі органи влади також мають повноваження у сфері соціально-економічного розвитку, житлово-комунального господарства, транспорту і зв'язку, освіти та охорони здоров'я [12]. Таким чином, сфери діяльності цих органів державної влади і місцевого самоврядування є спільними. Можна цілком обґрунтовано припустити виникнення ситуації, коли державний орган влади втручається у сферу діяльності виконавчого комітету відповідної ради.

Варто наголосити на тому, що органи місцевого самоврядування та місцеві органи державної виконавчої влади здійснюють взаємодію під час виконання повноважень щодо регулювання соціально-економічного життя в районі або області. Зокрема, згідно зі ст. 35 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» у разі розгляду цим органом влади питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, представники місцевих рад мають право брати участь у розгляді таких питань місцевою державною адміністрацією, висловлювати зауваження і пропозиції. Голови місцевих державних адміністрацій або їх представники мають право бути присутніми на засіданнях органів місцевого самоврядування та бути вислуханими з питань, що стосуються їх компетенції [12]. Відповідно до ст. 72 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеві державні адміністрації є підзвітними

відповідним районним, обласним радам у виконанні програм соціально-економічного і культурного розвитку, районних та обласних бюджетів [4].

Отже, законодавство встановлює механізм взаємодії місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Передбачено присутність представників місцевої ради на засіданні державної адміністрації. Перелічені норми слугують гарантіями для недопущення незаконного втручання органів державної влади у здійснення повноважень місцевого самоврядування. Однак можна припустити прийняття органом державної влади певного підзаконного акта, який буде порушувати права місцевої територіальної громади на самоврядування.

Судовий спір між органом місцевого самоврядування та органом державної влади повинен відбуватися за нормами адміністративного судочинства. Відповідно до ч. 4 ст. 5 КАС України суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України [13]. Необхідно зауважити, що у ст. 18-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено можливість органу місцевого самоврядування бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції, зокрема звертатися до суду, якщо це необхідно для реалізації його повноважень і забезпечення виконання функцій місцевого самоврядування [4]. Отже, існує законодавче підґрунтя для звернення представників місцевої ради до адміністративного суду із позовною заявою.

О. В. Цельєв наголошує, що правом на оскарження нормативно-правових актів органів державної влади користуються не лише громадяни, інтереси яких обмежуються такими актами. Публічно-правовий спір може виникнути між органами місцевого самоврядування та органами державної влади [14, с. 75]. Погодимось із висновком дослідника про публічно-правовий характер такого спору, адже він виникає з приводу реалізації органами влади повноважень, наданих відповідно до законодавства. Згідно з ч. 1 ст. 19 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень. Адміністративний спір може виникнути за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано органу державної влади або місцевого самоврядування законом [13]. Отже, міська, сільська або районна рада має право в порядку адміністративного судочинства оскаржити рішення обласної або районної державної адміністрації, якщо вважає, що відповідне рішення обмежує встановлені законодавством повноваження органа місцевого самоврядування.

Я. О. Берназюк висловлює переконання, що між різними органами місцевого самоврядування також можуть виникати судові спори з приводу незаконності рішень одного з органів [15, с. 172]. Такий висновок науковця ґрунтується на нормах ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Справді, згідно з п. 4 ч. 1 ст. 38 названого Закону України до відання виконавчих органів сільських та міських рад належить звернення до суду про визнання незаконними актів органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальної громади [4]. Отже, можуть виникати спори між міським головою та міською радою з приводу обмежень повноважень міського голови. Можна припустити спори між обласною та районною радою з приводу обмеження повноважень одного з органів місцевого самоврядування.

Вимоги до позовної заяви встановлені у ст. 160 КАС України. Звичайно, що у спорі про оскарження нормативно-правового акта не буде зазначатися ціна позову, оскільки не заявляються вимоги про стягнення грошових коштів. Водночас обов'язково необхідно обґрунтувати, яким чином оскаржуваний підзаконний акт стосується прав, повноважень або законних інтересів органів місцевого самоврядування. Можна висловити рекомендації щодо складання позовної заяви про оскарження рішення місцевої державної адміністрації, яке обмежує повноваження органів місцевого самоврядування. Зокрема, у такій заяві має бути вказано:

1. Повна назва рішення обласної або районної державної адміністрації, яке оскаржується. Обов'язково треба наголосити на тому, що оскаржуваний підзаконний акт набрав чинності.

2. В чому полягає порушення права територіальної громади на самоврядування. Зокрема, які саме повноваження місцевої ради або виконавчого комітету, встановлені Законом України «Про місцеве самоврядування», незаконно обмежені.

3. Визначити статтю Закону України «Про місцеві державні адміністрації», яку порушено, в чому полягає перевищення повноважень посадовими особами районної або обласної адміністрації.

4. Варто зауважити про відсутність взаємодії між місцевою державною адміністрацією та органом місцевого самоврядування, внаслідок чого думка місцевих депутатів або міського голови не була врахована при вирішенні питань, які стосуються органів місцевого самоврядування.

5. Можна перелічити негативні наслідки виконання оскаржуваного рішення місцевої адміністрації, яке порушує права органу місцевого самоврядування. Шкідливі наслідки можуть зачіпати соціально-економічний розвиток територіальної громади, сферу житлово-комунального господарства, освіти або охорони здоров'я.

6. Вказати офіційне видання, в якому був опублікований оскаржуваний підзаконний акт. Можливо, надати примірник цього документа, отриманого від місцевої адміністрації.

7. Наголосити на обуренні громадськості прийнятим рішенням, що виявилось у проведенні певних мітингів та громадських зібрань, колективному поданні петицій до органів державної влади.

8. Заявити клопотання про призупинення чинності оскаржуваного рішення на час судового розгляду адміністративного позову.

9. Чітко сформулювати позовні вимоги, які полягатимуть у скасуванні того підзаконного акта місцевої адміністрації, який обмежує повноваження органів місцевого самоврядування.

Варто наголосити, що відповідно до ст. 20 КАС України позов про оскарження нормативно-правового акта місцевої адміністрації буде розглядатися окружним адміністративним судом [13]. Саме до цього суду орган місцевого самоврядування повинен звернутися з позовом про скасування підзаконного акта місцевої державної адміністрації, який обмежує право територіальної громади на місцеве самоврядування. Жодного спеціального порядку розгляду подібних позовів законодавство не передбачає. Тому така позовна заява буде розглядатися за правилами звичайного адміністративного судочинства.

Слід звернути увагу на те, що особливості провадження у справах про оскарження нормативно-правових актів встановлені у ст. 264 КАС України. Норми адміністративного судочинства передбачають, що нормативно-правовий акт може бути оскаржений протягом всього строку чинності. У разі відкриття провадження у справі орган влади зобов'язаний опублікувати оголошення про оскарження певного нормативно-правового акта у пресі.

Л. Є. Букіна досліджувала адміністративне судочинство у справах про незаконність нормативно-правових актів. Дослідниця наголошує, що у цій категорії справ до предмета доказування входять такі обставини. По-перше, необхідно встановити, чи наділено відповідача законом України повноваженнями приймати оскаржуваний нормативно-правовий акт. По-друге, судді потрібно з'ясувати, чи дотримано процедуру розробки і прийняття відповідного акта, виконання вимог щодо його оприлюднення. По-третє, варто встановити, що оскаржуваний акт набрав чинності, і він обмежує або зачіпає права позивача [16, с. 456]. Справді, перелічені обставини необхідно встановити під час розгляду в суді позову органу місцевого самоврядування про оскарження рішення місцевої державної адміністрації, яке обмежує його права. На підставі встановлення всіх перелічених обставин суддя повинен зробити висновок щодо законності або незаконності оскаржуваного підзаконного акта.

Відповідно до ст. 245 КАС України суд може залишити адміністративний позов без задоволення або скасувати оскаржуваний підзаконний акт. При цьому у разі скасування нормативно-правового акта суд може зобов'язати суб'єкта владних повноважень вчинити необхідні дії з метою відновлення прав, свобод чи інтересів позивача, за захистом яких він звернувся до суду [13]. Отже, повинні бути вжиті заходи для поновлення прав територіальної громади на місцеве самоврядування.

Виходячи з викладеного можна зробити такі висновки.

Право територіальної громади на місцеве самоврядування передбачено Конституцією та законами України. Гарантії місцевого самоврядування варто розглядати як забезпеченні державою можливості для самостійного вирішення територіальною громадою проблем місцевого значення. Однією з гарантій місцевого самоврядування є право на судовий захист повноважень органів місцевого самоврядування від незаконного втручання з боку органів державної влади. Правову основу для оскарження у суді підзаконних актів місцевих органів державної виконавчої влади становлять норми Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Кодексу адміністративного судочинства України. Судовий процес повинен відбуватися за нормами адміністративного судочинства з урахуванням особливостей, передбачених ст. 264 КАС України.

Вважаємо, що для вдосконалення правового регулювання вирішення суперечок між місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування необхідно запровадити процедуру досудового врегулювання спору. Зокрема, органи державної влади і місцевого самоврядування можуть обмінятися відповідними листами, в яких висловити власні міркування щодо порушення законодавства у конкретному підзаконному акті. Оскільки юристи є у штаті як органів влади, так і місцевого самоврядування, то порозуміння може бути досягнуто ще до судового процесу.

Перспективи подальших досліджень судового захисту прав органів місцевого самоврядування полягають у розробці пропозицій для вдосконалення законодавчої бази, яка регулює взаємодію місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

Посилання:

1. Teremetskiy V., Velychko V., Lialiyuk O., Gutsul I., Smereka S., Sidliar V. Challenges for local authorities: the politics and practice of financial management in the way for Sustainable Development. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24, Special Issue 1: Business Ethics and Regulatory Compliance, 1–7. URL: <https://www.abacademies.org/abstract/challenges-for-local-authorities-the-politics-and-practice-of-financial-management-in-the-way-for-sustainable-developme-11807.html>
2. Teremetskiy V., Solyannik K., Zakomorna K., Poproshaieva O., Yakovchuk Ya. Fiscal Decentralization of Ukraine: Search for new Approaches for the Development of Local Self-government. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 2. No. 37. P. 180–189. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i37.229957>
3. Конституція України : Основний Закон України від 28 червня 1996 року (станом на 05 серпня 2023 року). Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-врText>.
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
5. Попрошаєва О. А. Характеристика правового статусу територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 101–105.
6. Абасов Г. Г. Гарантії прав місцевого самоврядування в Україні: поняття та специфічні ознаки. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 81–86.
7. Кравченко В. В., Баймуратов М. О., Батанов О. В. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні : монографія. 2007. К. : Атіка. 627 с.
8. Фролов О. О. Поняття і зміст принципу державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2009. Вип. 18. С. 166–175.
9. Юрченко М. М., Мазуренко А. С. Гарантії місцевого самоврядування: проблеми дефінітивного визначення та класифікації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 1. С. 16–21.
10. Батанов О. В. Система гарантій місцевого самоврядування в Україні: проблемні питання теорії. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2004. Т. 3. С. 147–158.
11. Семків В. І., Карнаевич Р. І. Становлення принципу судового захисту прав місцевого самоврядування в Україні. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 4. С. 22–30.
12. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квітня 1999 року. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
13. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 липня 2005 року № 2747-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

14.Цельєв О. В. Право на оскарження рішень органів публічної влади та їхніх посадових осіб як складова верховенства права. Наукові записки НаУКМА. Серія «Юридичні науки». 2017. Т. 200. С. 72–79.

15.Берназюк Я. О. Окремі питання розмежування предметної юрисдикції судів у справах за участю органів місцевого самоврядування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 170–173.

16.Букіна Л. Є. Деякі аспекти оскарження в суді нормативно-правових актів в порядку адміністративного судочинства. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 4. С. 454–456.

Статтю було подано	07.07.2023	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	18.07.2023	The article was revised
Статтю було прийнято	25.07.2023	The article was accepted